אגרות הראי"ה - כרך ב' - אגרת תקכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אדר שני תרע"ג - יפו

נמען: הרידב"ז, עין זיתון

תשובה לטענות הרידב"ז: הרב קוק לא התיר לישראל מלאכות דאורייתא בשביעית, ומי שנענש לא שמע להוראתו. הרב קוק מתעב את הרע שברשעים, אבל אוהב את החלק הטוב שבהם, כי 'חלק ה' הוא', ועבודת הקודש בנויה על קירוב רחוקים ולקט ניצוצות. את 'המגילה' של הבריונים לא החריש מאדישות: הרב קוק חלה מצער, אבל מחאה הייתה מוסיפה 'תבן על מדורה'. הרב קוק לא 'עקר שמיטה', אלא דאג שלפחות תיעשה מכירה. ועל העצה לצאת לרבנות בחוץ לארץ: לא יחליף רגע של אוויר ארץ ישראל בכל הון העולם. האהבה ביניהם אינה תלויה בדבר.

עיקרי הדברים

- לא התיר מלאכות דאורייתא.
- אהבת החלק הטוב שברשעים.
- שתיקה מפני כבוד התורה.
- לא עקר שמיטה.
- אוויר ארץ ישראל.
- אהבה שאינה תלויה בדבר.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט אדר ב' תרע"ג[4],

לכ'[5] הרב הגאון הגדול כו'[6] כו' כו', מוהר"ר[7] יעקב דוד רידב"ז[8], בעין זיתון [הרב יעקב דוד וילובסקי, הרידב"ז, רב צפת, שהתנגד להיתר המכירה; עין זיתון היא כפר ליד צפת] תובב"א[9].

אחדשה"ט[10],

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5 לכ' - לכבוד
6 כו' - וכולי (וכן הלאה)
7 מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8 רידב"ז - רבי יעקב דוד בן זאב
9 תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
10 אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב

הנני משיב בקצרה ע"ד[11] כ"ג[12]. זקף על חשבוני זריעתם של בני סאמארין [האשים אותי בכך שאנשי זכרון יעקב (סמארין) זרעו בשביעית בידי יהודים] ע"י[13] ישראל, מה שמפורש צוחתי שהזריעה, וכל מלאכות שהן מה"ת[14] אסורות ע"י ישראל, אפילו אחרי המכירה. ובודאי כ"מ[15] שנענשו בשביעית הי'[16] מפני שלא שמעו את ההוראה ע"פ[17] גדרי'. ולו שמעו להנצל מחשש של תורה, ועשו ע"י ישראל רק מידי דרבנן, אז אפילו אם ההוראה היא ח"ו[18] שלא כדין, אז יש עמוד לסמוך דבשוגג בדרבנן אפילו כפרה א"צ[19], [יש על מה לסמוך, שהעובר בשוגג על איסור דרבנן אינו צריך אפילו כפרה] וק"ו[20] שאין עליו עונש ח"ו. ולא הי' הדין נותן לכ"ת[21] לבגוד באהבה מושרשת שלנו, הנוסדת מעולם על יסוד קדושה וטהרה תל"י[22], ע"י עובדא זו.

ועל טענתו השני', אודיעו שכמאז כן היום הנני מתעב את הרע של הרשעים, ואת החלק הטוב שבהם לעולם הייתי מוקיר, ואוהב, כי חלק ד' הוא. [על פי דברים לב, ט] ומי שזוכה לטעום באמת טעם רזי תורה, יודע הוא כי כל העבודה השלימה רק ע"ז[23] היא בנוי', לקרב רחוקים וללקט ניצוצי הקדושה מכל מקום שנתפזרה ולענין דיעות צריכים ללמוד בעיון את המקורים שלהם, בשקידה כראוי לתורה לשמה. ובעוה"ר[24] העוסקים רק בלבושי התורה הנם טועים בזה מאד, ד' ירחם עליהם ויסלח להם בגודל חסדו. ותל"י[25] לבי מלא אהבה וידידות בשלהבת אש קודש, לכל שלמי אמוני ישראל, וביחוד לת"ח[26] יראי ד' באמת, לכ"ח וחד לפי מדריגתו, [לכל אחד ואחד לפי מדרגתו (ארמית)] ועם כל זה כשאני רואה גם בריקנין שבנו איזה מדה טובה, איזה יושר ואמת, או גם שיחה נאה ודרך ארץ, אני מקרבו בשביל זה. ואקוה תמיד שעי"ז[27] יחזרו למוטב אם הרבה או מעט, ואפילו אם יגרום כח ההתקרבות, שרעיון כ"ד של תשובה מיראה או מאהבה יתכנס בלבבם על רגע אחד, כדאי כל הטורח שבעולם. ומי שהוא שם לבו על דרכיו, וכבוד שמים וכבודן של ישראל חביב עליו יותר מכבודו, יבין את אמתת דרך הקודש הזאת ויכיר את ערך יקרתה.

ומה שטוען שהם אומרים שאני משלהם ח"ו. הנה הובטח א"א[28] ע"ה[29] "ונברכו בך כל משפחות האדמה". [בראשית יב, ג] ובכל הנביאים והצדיקים הראשונים, אפילו אוה"ע[30]

---

11 ע"ד - על דבר
12 כ"ג - כבוד גאונו
13 ע"י - על ידי
14 מה"ת - מן התורה
15 כ"מ - כל מקום / כל מה (ש...)
16 הי' - היה
17 ע"פ - על פי
18 ח"ו - חס ושלום
19 א"צ - אין צריך
20 וק"ו - וקל וחומר
21 לכ"ת - לכבוד תורתו
22 תל"י - תודה לא-ל יתברך
23 ע"ז - על זה (ובהמשך האגרת, "כעובד ע"ז": עבודה זרה)
24 ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
25 ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
26 לת"ח - לתלמידי חכמים
27 שעי"ז - שעל ידי זה
28 א"א - אי אפשר
29 ע"ה - עליו השלום
30 אוה"ע - אומות העולם

מתפארים בהם, וכי זהו פגם לכבודם ח"ו. ת"ל[31] אני איני מכוין למצא ח"ו חן בעיניהם ולא בעיני כל ברי', ועיקר מחשבתי תל"י היא בלתי לד' לבדו, ב"ה וב"ש[32]. [ברוך הוא וברוך שמו]

ומה שמתמה איך יערב לי אוכל, בראותי את ה"מגילה" שכתבו הני בריוני. תמיהני וכי מדמה כ"ג באמת שאוכל ערב לי, ידע שאין הדבר כן, אלא אין שיעור לצערי הגדול שממש נחליתי מזה על עלבון תוה"ק[33] מיד הפריצים. אבל חשבתי דרכי שלצאת במחאה, אין בו מועיל, שזה יהי'[34] כהוספת תבן על מדורה, שבודאי היו מוצאים ע"י סגנון המחאה גופא מקום להוסיף סרה, והייתי מוכרח לאחוז בפלך של שתיקה, [לנהוג בשתיקה] דוקא מפני כבוד התורה. ותמיהני על כ"ת[35] שכבוד התורה וחבתה ממלאים את לבו, איך לא השכיל לדון אותי לכ"ז, מה שהיא חובה גם לעומת הדיוט שבישראל.

וביותר גדלה תמיהתי, ע"מ[36] שתמה עלי מדוע לא פרסמתי שאני מתחרט על שעקרתי שמיטה מארצנו [כלומר: שבזכות היתר המכירה ביטלתי את מצוות השמיטה] הק'[37]. איך מיחס לי דבר שלא עלה על דעתי, איזה עקירה עשיתי, וכי בשביל שראיתי בבקיאות מצב הישוב שהוראה זו שיצאה מכמה ת"ח[38] חשובים שבכל אופן בעלי הוראה הם, - אפילו אם נפקפק בגאונותם כשיטת כ"ת. ואני בעניי איני מבין כלל על גאונות, - היא הוראה מוכרחת גם בשביעית שעברה, ולא להתיר הוצרכתי, אלא להיפך לראות שעכ"פ[39] תעשה מכירה, כדי שלא יהי' המכשול יותר גדול בלא שום צד היתר, אומר כ"ת עלי שעקרתי שמיטה מאה"ק[40], שרא לי' מרי'. [ישרה לו אדונו, כלומר: ה' יסלח לו (ארמית)] וביחוד תמיהני על עצתו לצאת לחו"ל[41] לקבל רבנות, שממש אם יתנו לי מלא חללא דעלמא [מלוא חלל העולם (ארמית)] בשביל רגע אחד של נשימת אוירה הק' של א"י[42], ולעומת זה אם כל כסף וזהב שבעולם יתנו לי בשביל נשימה אחת של אויר הטמא של ארץ העמים, בוז אבוז להם, זולת אם יזדמן איזה צורך גדול בשביל קדושה כללית, שאז הבטיחונו קדושי עליון שכשיוצאים לחו"ל ע"מ לחזור באופן המצווה ע"פ התורה הולך אויר א"י עם הדבק באהבת ידידות קדושתה, ובדרך רוחני גם המקום שעומד עליו יש בו קצת בחי' קדושת א"י, אבל לעזוב את מקום בית חיינו, ולצאת לחו"ל, שדומה כעובד ע"ז, תמה אקרא על עצה כזאת שתצא מפי גברא רבה דכותי' נ"י[43].

ואת ה"שבת הארץ" לא פיזרתי כלל. בתחילה חשבתי להדפיס רק את ההלכות שסדרתים לעצמי כדי להורות הוראה לשומרי שביעית הבאים לשאול על פרטי דברים, ואח"כ[44] כאשר ראיתי שהרשעים חפצים שלא ימצא שום מתיר בדרך הפקעה שבעולם, כדי שיוכלו לצאת בפומבי ולהגיד בריש גלי שצריך הישוב לפרוק לגמרי את עול המצות ח"ו, שהרי בין כך וכך הכל אסור, ואז היתה הפרצה נוראה לא רק בענין שביעית, אלא בכל עניני מצות התלויות

---

31 ת"ל - תודה לא-ל

32 וב"ש - וברוך שמו (אחרי "ב"ה"); בציון מקור: ובית שמואל

33 תוה"ק - תורתנו הקדושה

34 יהי' - יהיה

35 כ"ת - כבוד תורתו

36 ע"מ - על מה

37 הק' - הקטן

38 ת"ח - תלמידי חכמים

39 שעכ"פ - שעל כל פנים

40 מאה"ק - מארץ הקודש

41 לחו"ל - לחוץ לארץ

42 א"י - ארץ ישראל

43 נ"י - נרו יאיר

44 ואח"כ - ואחר כך

בארץ ובכל עניני היהדות, שכך הוא הדרך כשאדם חושב עצמו לרשע הוא מתפרץ יותר ויותר, כמש"כ[45] הספרים בפי' א"ת[46] רשע בפ"ע", ובטעם התשובה, על פסוק כי עמך הסליחה למען תורא - הייתי מוכרח לכתוב בזהירות גדולה דברים של מליצת זכות על הסומכים על ההיתר", שכבר יצא ונתפרסם, מבלעדי, ע"י הגרי"א[47] והרב הספרדי אלישר ז"ל[48], ועוד כמה מפורסמים.

ובאמת אע"פ[49] שטעם יחידי אין על היתר זה בבירור, אבל מכל הסניפים יחד, יוצא ענין ברור שאין כח עכ"פ[50] למחות בחזקת יד, במקום הפסד של מליונים, ויסוד הישוב ע"פ הטבע והמצב.

והנה מה שכתב בהקדמת ספרו לא ראיתי כי לא נתכבדתי ממנו בו, ובהזדמנות לא נזדמן לי. אבל אם כ"ת סובל מתרעומות של חכמים כאלה על שלמד זכות עלי, הנני מרוצה לסבול תרעומות על שאני מלמד זכות על מאות ואלפים מישראל, שנהגו בהיתר ע"פ הוראה זו בשמיטות שעברו עד כה. ומש"כ[51] שכתבתי בהסכמה לס' נחמת קא"י[52] להתיר בקביעות, ח"ו לא תהא כזאת בישראל. ותמיד בכל יום הנני מצפה לתשועת ד' על עמו, שירחיב את גבולם, באופן שיוכלו לקיים את קדושת השביעית כמאמרה כדורות הראשונים, בלא שום הפקעה והערמה כלל. ואם נבוא לחוש על כל מי שרוצה לתן כונה זרה בדברינו, כדי להתלונן, אין לדבר קץ. ומי בכל גדולי ישראל שנמלטו מתלונות ודיבות עם.

וע"ד[53] היתר ההוצאה ישר כחו דמר הדר"ג[54], שמחפש תקנה למסחר ישוב אה"ק[55] שחיי נפשות רבות תלוים בו. אנכי צירפתי עם ההיתר שיהי'[56] בדרך הבלעה, עם שכר הפעולה, והמכשירין והכלים, ומפורש יהי' חתום באגרות-המסחר שאין מקבלים על גוף הפירות והיין שום מחיר. ונימוקיו של כ"ת איני יודע כעת.

אבל אם לא ימצא איזה היתר על הזמירה הנהוגה, שבאמת אינה זמירה כלל, כ"א[57] קיצוץ קנים, אז יחרבו הכרמים כולם, לפי טבע של המורכבים דהאידנא ואם כונת כ"ג היא על הזמירה הערבית שקוצצים קצוות הענפים, וזהו רק להוסיף פירות והיא בודאי אסורה מה"ת, אבל רובם אין נוהגים בה. והזמירה הנהוגה מחדש, שלא היתה נוהגת כלל בימי חז"ל[58] וק"ו בשעת מ"ת[59], אינה ודאי ממלאכות של תורה, ואולי גם אי' דרבנן אין בה

---

45 כמש"כ - כמו שכתב

46 א"ת - אל תקרי / אל תעשה - לפי ההקשר

47 הגרי"א - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, א (למשל: יעקב + אברהם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

48 ז"ל - זכרונו לברכה

49 אע"פ - אף על פי

50 עכ"פ - על כל פנים

51 ומש"כ - ומה שכתב

52 קא"י - קרקע ארץ ישראל

53 וע"ד - ועל דבר

54 הדר"ג - הדרת גאונו

55 אה"ק - ארץ הקודש

56 שיהי' - שיהיה

57 כ"א - כי אם

58 חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה

59 מ"ת - מתן תורה

כשיתכוין לעצים, ואכ"מ[60]. ואם נוכל להשתוות בענין זה, מה טוב ומה נעים לעשות טוב עם ישראל, להרחיב את מסחר היין, ורבים יודוהו ומד' תהי'[61] משכורתו שלמה.

ומש"כ כתר"ג ע"ד יראת העונש בזה ר"ל, כבר אמרתי למר, שמי שצריך לעשות דבר הנוגע לכלל ישראל, מחוייב הוא שלא להשגיח כלל על עניניו הפרטים, לא מעניני עוה"ז[62], וגם לא מעניני עוה"ב[63], כ"א לעשות מעשיו לש"ש, איך שמתברר לו ע"פ התורה ויראת ד' האמיתית. ונאמר בתדב"א[64] שלירא שמים בכל כחו אומרים לו לפעמים אל תירא, ד' לא ימנע טוב מהולכים בתמים.

ומש"כ כ"ג שאגלה את דעתי שהוריתי רק הוראת שעה, באמת גם הוראת שעה לא הוריתי, רק סדרתי את הענין הנהוג שלא יהי' הפקר גמור, וכתבתי מפורש שהדבר תלוי בכח ב"ד[65] יפה בכל שמיטה. ויה"ר[66] שיבא משיח צדקנו ב"ב[67], ונזכה לשמח לפני השי"ת[68] בחבת ידידות קיום כל מצותיו, ובפרט מצות קדושת הארץ, בכל לב ובכל נפש, בחסד ד' על יראיו.

ובסוף דבריו העיר כ"ג ע"ד חידוש אהבתינו, הנני אומר שמצדי לא סרה האהבה מאז התקשרנו בעבותות הידידות, ונאמנים עלינו דברי חז"ל הקדושים שאהבה שאינה תלוי' בדבר אינה בטילה לעולם'.

אשרי חלקו דמר הדר"ג, שזכה להיות חפשי מעול הציבור, ויוכל להתבודד ולעסוק בשלימות האמיתית, ואני עני הנני מיוגע ומוטרד כל היום ממשא עבודת עם ד' אלה, שכל שעשועי הוא רק מה שאני מזכיר את עצמי, כי על אדמת הקודש, ועל הארץ שקרא הוא יתברך חבל ונחלה וכל לשונות של חבה, עומדות הן רגלי, ובו בטח לבי שיעזרני ע"ד כבוד שמו שלא תצא ח"ו תקלה מת"י, ולא יאמר פי דבר שלא כרצונו, ויאר פניו על עמו, ויסלח לכל חטאתיהם ופשעיהם לא יזכרו עוד, ובלב כולם כאחד, גם לרבות הרשעים הגמורים, יתן לשוב בתשובה שלימה לפניו, ולכולם ישים ברכה ואחרית שלו'[69] ואלו ואלו עתידין ליתן ריח". ואנא מזרעא דאהרן קא אתינא, שחסד היא פעולתו, והשלו'[70] מדתו, והאמת סגולתו, וכל ישעו וחפצו היא צפיית ישועת גוי קדוש, ורוממות קרנו, על הר קדשו.

והנני חותם בברכה, ובברית אהבה, כמאז, וכמים הפנים א"פ[71], ידידו

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

60 ואכ"מ - ואין כאן מקום (להאריך)
61 תהי' - תהיה
62 עוה"ז - עולם הזה
63 עוה"ב - עולם הבא
64 בתדב"א - בתנא דבי אליהו
65 ב"ד - בית דין
66 ויה"ר - ויהי רצון
67 ב"ב - בני ביתו
68 השי"ת - השם יתברך
69 שלו' - שלום
70 והשלו' - והשלום
71 א"פ - אל פנים (כמים הפנים לפנים)